

Haydych N. M., PhD, doctoral student of social philosophy, education and education policy, National Pedagogical Drahomanov University (Ukraine, Kyiv), Ler4onok15@ukr.net

**Modern understanding of the theory of «intelligence»
(G. Gardner, D. Houman, D. Harpern)**

The article deals with current approaches in comprehension of the concept «intelligence», the pragmatic perspective of understanding how intelligence as individual information potential is analysed. The possibility of a new angle is highlighted at this phenomenon demonstrably is, the specific modern guidance in building intelligence strategies.

Keywords: intelligence, ability, critical thinking, multiple intelligence, emotional intelligence, etc. intellectual development.

* * *

УДК 930.1

Гамшеєва В. М.,
студент–магістр кафедри теоретичної і практичної
філософії, Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
gamsheyuva.varvara@gmail.com

**«ФОРМУЛА «РОЗВИТОК–ПРОГРЕС»
У ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ К. М. ЛЕОНТЬЄВА**

Досліджується розрізнення основних понять філософії історії К. М. Леонтьєва – розвиток та прогрес, які дозволяють переглянути основні позитивні риси поняття прогрес та показати їх негативний вплив як на історію, так і на її суб'єкта – людину, особистість. Натомість пропонується поняття розвитку. Основним його позитивним забарвленням є його «природність», «органічність».

Центральне місце у філософії історії Леонтьєва займає формулювання «триєдиного закону розвитку», якому однаково підпорядковані живі організми, держава і культура, процеси і явища. На його прикладі буде здійснена спроба дослідження вищезазначеної формули.

Ідея «розвитку–прогресу» у філософії Леонтьєва являє собою певного роду формулу здійснення історії на різних стадіях її прояву.

При виконанні дослідження були застосовані наступні методи: дескриптивний, історико-філософський, аналітичний та компаративний. Також, були використані методи: аналізу, синтезу, порівняння.

Ключові слова: розвиток, прогрес, візантизм, вітуча складність, цивілізація, три стадії розвитку, біль.

Мета статті: розгляд та дефініція основних понять філософії історії К. М. Леонтьєва і показ неправомірності позитивності поняття прогрес та його основних видів.

Не зважаючи на сьогоденну відкритість російської філософії, можливість здійснювати пошуки у раніше закритих запасниках, постать К. М. Леонтьєва залишається прихованою у філософському середовищі. Особливо це стосується його поглядів на історію та цивілізацію. Такий хід речей не є правомірним, адже філософські погляди на історію Леонтьєва дозволяють інакше поглянути на основні проблеми сьогоденного плину історії.

Основні питання, які варто поставити при розгляді філософських поглядів Леонтьєва на історію: що є розвиток і що є прогрес? Чи існує між ними зв'язок, відмінності? Дані питання є рядовими, однак дати на них відповідь не є простим завданням, якщо відповідати на них, наприклад, у відриві від певної філософської традиції. Адже, якщо вірити загальній думці, дані поняття є рівнозначними і синонімічними. Тому філософія Леонтьєва є яскравим прикладом опису та тлумачення відмінностей/схожостей/взаємозв'язку. Ще одним важливим фактором дослідження даної проблематики саме у філософії Леонтьєва є факт його першості у філософському дослідженні даних понять. Насамперед, варто зауважити, що філософський

потенціал теорії прогресу на філософський період XIX ст. є украй низьким. З цим можна погодитися у тому сенсі, що проблема прогресу та його значення як філософського поняття почала хвилювати філософів лише починаючи з другої половини XIX ст. Звісно, про зміст та мету історії, її критерії розвитку та види змін у російській філософії говорилося достатньо, однак ці тлумачення носили романтичний характер і були спрямованими висвітлити проблему з огляду на той стан, у якому на той час перебувала Росія та її суспільство. Тобто, розуміння проблематики прогресу носило характер відповідей на заклики тогочасного суспільства.

Костянтин Леонтьєв був тим філософом, який застав найяскравіший всплеск технічного прогресу у Російській імперії, який можна вибудувати у певний негативний залежний ланцюг: будівництва залізниць та іншого виду транспорту, нових промислових технологій, які породжують виснаження природних ресурсів, що призводить до забруднення навколишнього середовища. Наступним кроком є знищення багатьох видів флори і фауни, що породжує загрозу різного роду техногенних катастроф [3, с. 396–399].

Повертаючись до філософії історії Леонтьєва та дослідження ним вищезазначених понять, можна говорити, що дані поняття для нього є антагоністичними і перевагу він віддає поняттю розвитку розкриваючи його у своїй основній праці «Візантизм і слов'янство». На мою думку, тут є правомірним введення допоміжних понять для розуміння філософсько-історичних поглядів філософа. Такими є поняття «нагої» та «наповненої» цивілізацій. Їх введення є важливим, адже поняття розвитку і прогресу у філософії мислителя стоять на різних рівнях прояву цивілізації. Коли ми говоримо про «голу» цивілізацію, маємо на увазі розвиток, природній стан певного об'єкту. Коли про «наповнену» – переходимо на більш високий рівень і залуцаємо головний суб'єкт історії – людину як здатну продукувати нові об'єкти (блага) для поліпшення фізичного і духовного життя.

Отже, поняття розвитку стосується «нагої» цивілізації. Леонтьєв визначає розвиток як процес у якому присутня внутрішня ідея (суть, зміст), що припускає в самій собі результат [2, с. 121]; як поступове сходження від найпростішого до складного, поступова індивідуалізація, відокремлення, з одного боку, від навколишнього світу, а з іншого – від подібних і споріднених явищ [4, с. 322–327]. Яскравим прикладом здійснення є теорія трьох стадій розвитку цивілізацій – один з основних «стовпів» філософії мислителя. Три стадії розвитку – стадії юності, зрілості і старості, у трактуванні Леонтьєва – первинна простота – зростання, що супроводжується ускладненням структури органічного об'єкта, зміцненням зв'язків між його окремими частинами, квітуча складність – стан найбільшої складності і різноманіття при максимальній міцності зв'язків між окремими частинами цілого і вторинне спрощення – поступовий розпад органічного об'єкта, що виражається у спрощенні його структури, ослабленні зв'язків між окремими його частинами [2, с. 119–134].

Таким чином, розвиток являє собою поступовий хід від безбарвності і простоти до оригінальності і

складності. Поступове ускладнення складових елементів, збільшення внутрішнього багатства і в той же час поступове зміцнення єдності.

Інше трактування дано Леонтьєвим прогресу. Прогрес розуміється негативно через його «переривчастість» і «нетрадиційність». Таким чином, прогрес, на противагу розвитку, який розуміється як осмислений рух, який сприймається певним ступенем історії, слідом за яким йде наступний, проте він не завжди носить характер більш емансипований, ніж попередній період, який вже минув або минає. Для Леонтьєва важлива традиція, тому на наступному історичному етапі повинні бути можливі повернення (якщо це потрібно) до позитивного досвіду і традицій.

Як мною було вище зазначено, поняття прогресу застосовується до «наповненої» цивілізації, тобто до тих аспектів, які стосуються видобутку нею матеріальних благ, які можна застосувати для суспільного життя. Тут особливо є очевидним той негативізм, який відчуває Леонтьєв до поняття прогресу.

Основним предметом критики Леонтьєва є навіть не сам прогрес, а та «філософія», яку створили для пояснення і обґрунтування цього феномена.

По-перше, адепти прогресу розглядають прогрес як процес нескінченний, а це, на думку Леонтьєва, вже є нісенітниця, яка знаходиться в непримиренній суперечності з догматикою християнства.

По-друге, апологети прогресу сподіваються на те, що за допомогою досягнень в області науки і техніки можна побудувати щось на зразок раю на землі [1, с. 142].

Схиляння перед прогресом, надія на досягнення науки і техніки, а не на Бога – зовсім не раціональна думка, як деякі наївно вважають, а небезпечна форма релігійної свідомості. Відхід людини від Бога веде до ослаблення тих стовпів, традицій, традиційного побуту, які забезпечують цілісність суспільства.

Леонтьєв виділяв такі види прогресу: егалітарний, технічний, науковий, промисловий і економічний, останні види мало чим відрізняються від технічного прогресу, оскільки також спираються на ірраціональну віру в їх здатність перетворити суспільство і мають руйнівний характер. Найбільш негативну оцінку отримують два види: технічний та ліберально-егалітарний прогреси. Критика технічного прогресу була досліджена вище. Єдиним, що варто додати, є факт того, що проблема ускладнювалася тим, що такий прогрес, не зустрічав на своєму шляху супротивників. Він зустрічався радісно, на нього покладалися великі надії, завдяки йому хотіли вирішити більшість нагальних проблем – соціальних, політичних, навіть моральних. Щодо ліберально-егалітарного, то Леонтьєв наголошує на тому, що прийоми такого прогресу є складними, мета грубою, простою за ідеалом, за впливом, адже ціллю всього є середня людина, буржуа, спокійний серед мільйонів точно таких же середніх людей, теж спокійних [2, с. 176]. Зважаючи на вищезазначені загрозливі фактори у яких Леонтьєв вбачав найголовнішу загрозу для країни, початок егалітарно-ліберального прогресу, прогресу середньої людини, яка здатна не продукувати, творити, а лише споживати, є жакливим явищем з не менш важкими наслідками. Така людина втрачає свою окремішність у певній організації

людства. Відбувається певного роду розмиття лінії між людиною–особистістю та людиною–суспільством.

Щодо інших видів прогресу, то такі види прогресу орієнтовані на задоволення переважно помилкових і надлишкових потреб. Негативні, руйнівні наслідки науково-технічного і промислово-економічного прогресу нарастають швидше, ніж відбувається задоволення життєво необхідних потреб людини. Отже, відбувається прискорення всіх видів прогресу на тлі деградації людини. К. Леонтьєв прекрасно показує, що людина, яка не розуміє сенсу життя та істинних своїх потреб, стає жертвою таких «прогресів» [1, с. 86–92].

Леонтьєв постійно порівнює цивілізацію, державу із живим організмом, тому, тут варто згадати важливе поняття філософії мислителя – поняття «болі» [2, с. 140–141]. Організм, як і цивілізаційний, так і людський, може відчувати біль. Він є сигналом, який надсилається організмові для того, аби той певним чином відреагував на небезпечну ситуацію. Тобто, говорити про прогрес можна як про головну хворобу людства, яку вилікувати назавжди просто неможливо, не зважаючи на надані філософом інструкції. Це пов'язано не з небажанням людей їм слідувати, а з вищезазначеними сходами розвитку цивілізації. На третьому, останньому, культурна та життя цивілізації загасає, наступним шаблем є смерть. Прогрес є засновком цієї смерті. Тому, можна припустити про спеціальну наявність прогресу як обов'язкової складової розвитку цивілізації.

Висновки і перспективи подальшого дослідження: Проблема розвитку–прогресу є важливою на сьогоднішній день, особливо це стосується надання чіткої диференціації даним поняттям.

Якщо слідувати міркуванням Леонтьєва, то стають зрозумілими основні лейтмотиви щодо такого чіткого їхнього розподілу. Адже, якщо говорити про прогрес, то він носить негативну характеристику, тому що виключається/замінюється основний стовп органічного розвитку суспільства – Бог, а замінюється він на техніку та людину, яка не просто посідає його місце, а й повністю звільнена від питань про віру й доцільність свого існування. Абсолютно іншого вектору трактування тримається поняття розвитку, яке має позитивне забарвлення, зважаючи на свою можливу екстраполяцію на природність та органічність (онто– і філо–генез). Тому, розрізнення та надання кожному з цих понять свого місця у філософії історії є нагальною проблемою, яка потребує якнайшвидшого вирішення.

Отже, формула «розвитку–прогресу» застосовна не лише у філософії Костянтина Леонтьєва, а й до всієї філософії історії, яка має за свою основну мету пояснення об'єктивних закономірностей історичного процесу. Дана формула розкриває не тільки розуміння Леонтьєвим «нагої» цивілізації, такої, яка не обтяжена «дурістю і нерациональною сліпою вірою до потужного прискорювача руху людства до кінця своєї земної історії», так і до «наповненої», тієї, яка зазнала впливу прогресу, в філософії Леонтьєва – негативної спроби побудувати рай на землі.

Щодо перспектив дослідження, то дана проблематика наштовхує на продовження дослідження її у рамках філософії Костянтина Леонтьєва, наприклад, розгляд утопічної моделі суспільства – «монархічного соціалізму», в основі якого лежить дана формула

або ж звернутися до філософії Срібного віку, у якій відбувається реінтерпретація поняття соціальний прогрес у християнській. Останній можна розглянути як вид органічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Катасонов В. Ю. Православное понимание общества. Социология Константина Леонтьева // Катасонов В. Ю. Православное понимание общества. Социология Константина Леонтьева. Историософия Льва Тихомирова / Отв. ред. О. А. Платонов. – М.: Институт русской цивилизации, 2015. – С.18–329.
2. Леонтьев К. Н. Византизм и славянство / Предисл. И. Ковыневой; Комм. свящ. Александра Задорнова. – М.: Издательство Сретенского монастыря, 2010. – 280 с.
3. Леонтьев К. Н. Епископ Никанор о вреде железных дорог, пара и вообще об опасностях слишком быстрого движения жизни // К. Леонтьев «Восток, Россия и Славянство». – М., 1996. – С.396–399.
4. Чижов М. Константин Леонтьев / Отв. ред. О. А. Платонов. – М.: Институт русской цивилизации, 2016. – 640 с.

References

1. Katasonov V. Yu. Pravoslavnoe ponimanie obshchestva. Sociologiya Konstantina Leont'eva // Katasonov V. Yu. Pravoslavnoe ponimanie obshchestva. Sociologiya Konstantina Leont'eva. Istoriosofiya L'va Tihomirova / Отв. ред. О. А. Платонов. – М.: Institut russkoj civilizacii, 2015. – S.18–329.
2. Leont'ev K. N. Vizantizm i slavyanstvo / Predisl. I. Kovynevoj; Komm. svyashch. Aleksandra Zadornova. – M.: Izdatel'stvo Sretenskogo monastyrya, 2010. – 280 s.
3. Leont'ev K. N. Episkop Nikanor o vrede zheleznyh dorog, para i voobshche ob opasnostyah slishkom bystrogo dvizheniya zhizni // K. Leont'ev «Vostok, Rossiya i Slavyanstvo». – M., 1996. – S.396–399.
4. Chizhov M. Konstantin Leont'ev / Отв. ред. О. А. Платонов. – М.: Institut russkoj civilizacii, 2016. – 640 s.

Hamsheieva V. M., master's student, theoretical and practical philosophy department, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), gamsheieva.varvara@gmail.com

«Formula «development–progress» in philosophy of history K. M. Leontiev

The article deals with the studying and explaining of the differentiation of basic concepts of the philosophy of history of K. M. Leont'ev – the development and progress that allow to re-examine the basic positive features of the concept of progress and to represent their negative influence both on history and its entity – human, personality. On the other hand there is a notion of development. Its main positive manifestation is its «naturalness» and «organic».

The main part in the philosophy of history of Leont'ev is the representation of «trium law of development», that subordinates the living organisms, states and cultures, processes and phenomena. Based on its example, there will be an attempt of research of the above-mentioned formula.

The idea of «development–progress» in philosophy of Leont'ev represents some kind of formula of accomplishment of history on its different stages.

While doing the researches the followings methods were applied: descriptive, historical-philosophical, analytical and comparative, methods of analysis, synthesis, comparison.

Keywords: development, progress, vizantium, blooming complexity, civilization, three stages of development, pain.

* * *

УДК 316.32:37.011-027.511

Гао Вейчжень,
аспірантка, Національний педагогічний
університет імені М.П. Драгоманова
(Україна, Київ), bvp51@ukr.net

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЛАНЕТАРНОГО СВІТУ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена виявленню умов формування та вирішення соціальної потреби планетарної спільноти у глобалізованій освіті; розглянуто різницю між умовами формування та умовами вирішення проблем становлення глобальної освіти; доведено, що вони відрізняються одне від одного тим, що перші не вибираються, а деякі умови вирішення можуть вибиратись на

альтернативній основі; умови формування проблеми виникають раніше самої проблеми, тому тримають її у собі вже у потенційній формі.

Ключові слова: глобальна освіта, глобальне знання, процес глобалізації, продукт глобалізації, інформатизація, вимоги, потреба, умови формування, планетарний соціальний організм.

У сучасній літературі з проблем освіти переважна кількість публікацій присвячена процесам глобалізації і інформатизації освіти. Дана тематика широко представлена, як відомо, в працях Джона Дьюї, Джона Дірака, Мортімера Адлера, Вільгельма Дільтея, Вільгельма Джеймса, Людвіга Вітгенштайна, Томаса Гріна, Пола Комісера, Сьюзен Лерд, Джорджа Герберта Міда, Нел Ноддінгс, Чарльза Сандерса Пірса, Бертрана Рассела, Йонаса Солтиса, Лінди Стоун, Ізраеля Шеффлера, Пауло Фрейре та ін.

У цьому ж дискурсі нас мають цікавити праці Юргена Габермаса, Жака Атталі, Сьорена К'еркегора, Пауля Тіллліха, Мартіна Бубера, Жана-Поля Сартра, Максін Грін, Жилія Дільоза, Фелікса Гваттарі, Марєка Квієка, Ричарда Стенлі Пігера, Едмунда Гуссерля, Жака Дерріда, Теодора Адорно, Мішеля Фуко, Анрі Жиру, Томаса Інгланда, Теда Флемінга, Джека Мезіроу, Ненсі Фрезер, М. Горкгайма та ін...

Провідним фактором, що формує новий контекст освіти є процеси глобалізації і інформатизації, що виявляються мимовільними, стихійними й безладними. Як пише З. Бауман, глобалізація сповіщає про надбання певної природності тими шляхами, якими розвиваються події в сучасному світі: сьогодні вони по суті безмежні й безконтрольні, носять квазістихійний, незапланований, непередбачуваний, спонтанний і випадковий характер [1]. Це означає, що глобалізація робить соціальний ґрунт освіти плинним, а самі освітняські структури – крихкими, погано розрізняваними, нестійкими, невловимими і такими, що потребують нищівної критики.

Змістовним, на думку Л. В. Губерського та В. П. Андрущенко, є узагальнення проявів феномену глобалізації, здійснене ними у монографії «Філософія як теорія та методологія розвитку освіти». Зокрема тут виділяється чотири групи проявів цього складного явища: формування нових ринків (ринків іноземної валюти, капіталу, які працюють цілодобово та забезпечують операції на відстані цілодобово); утвердження нових інформаційних технологій та інструментів (Інтернет, мобільний зв'язок тощо); активізація нових міжнародних інституцій у якості дійових осіб (транснаціональні корпорації, Всесвітня організація торгівлі тощо); формування нових правил (багатосторонні угоди з питань торгівлі чи інтелектуальної власності, адаптація національних стандартів тощо) [7, с. 132-133]. Ясно, що без участі освіти у даних процесах позитивних змін у даному горизонті планетарного життя не досягти.

З усіх видів глобалізації у сфері освіти, що відбуваються в наш час, можна виділити два домінуючих, які є пріоритетними для країн, що бажають не відставати від світових освітніх тенденцій і розраховують відігравати провідні ролі у світі, – це Болонський процес і зміни на ринку освітніх послуг за умовами Всесвітньої Торгової Організації, які неможливо віднести до якогось одного аспекту глобалізації освіти, тому що вони поєднують у собі декілька або навіть усі складові глобалізації, що робить їх найяскравішими його прикладами.

Сьогодні світ стає все більш транснаціональним і взаємопов'язаним. Глобальні мейнстріми, взаємодіючи